

*Надія Кисла
(Херсон, Україна)*

ВИКОРИСТАННЯ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО ПРО ЦІННІСТЬ ОСОБИСТОСТІ ДИТИНИ У ПРАКТИЦІ РОБОТИ СУЧАСНОГО ДОШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У сучасних умовах державотворення в Україні зростає роль виховання підростаючого покоління на основі моральних принципів, враховуючи багаторічний досвід педагогів-гуманістів. У Законі України «Про освіту» метою освіти визначено всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу. Визначаючи пріоритетним завданням дошкільної освіти - забезпечення різнобічного розвитку дитини дошкільного віку відповідно до її задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних, психічних та фізичних особливостей, культурних потреб, формування у дитини дошкільного віку моральних норм, набуття нею життєвого соціального досвіду; державотворець вказав на важливість виконання вимог Базового компонента дошкільної освіти, забезпечення соціальної адаптації дитини дошкільного віку та створення відповідних умов для її всебічного розвитку. У контексті даної теми актуальними постають погляди В.О. Сухомлинського про цінність особистості дитини та їх використання у практику роботи сучасного дошкільного навчального закладу.

Ідея цінності особистості дитини, формування моральних якостей широко досліджувалася і розроблялася класиками педагогіки. Сучасні вимоги до формування особистісно орієнтованої освітньої технології визначалися у дослідженнях Я.Ф. Чепіги, І.Д. Бега, О.Я. Савченко, О.М. Пехоти та ін., і зокрема В. О. Сухомлинського. Головна мета його педагогічної творчості - формування всебічно розвиненої особистості. Одним із основних положень у системі поглядів В.О.Сухомлинського на сутність навчально-виховного процесу є положення про неповторність кожної дитини. «У практиці

своєї виховної роботи ми виходимо з того, що людина неповторна ...», - пише педагог у праці «Духовний світ школяра» [4, с.284]. «Людська індивідуальність дитини неповторна ...», - повторює він у праці «Розмова з молодим директором» [7, с.449]. Цій темі була присвячена і окрема стаття – «Людина неповторна», що була надрукована у часопису «Народное образование» у 1961 р. Мабуть, доречним буде навести тут і слова Г.Гейне, на які посилається В.О.Сухомлинський у праці «Серце віддаю дітям»: «Кожна людина - це сніг, який з нею народжується і з нею вмирає. Під кожною могильною плитою лежить всесвітня історія» [6, с.97]. Положення про неповторність кожної дитини є немовби наріжним каменем, на якому побудована вся система поглядів В.О.Сухомлинського на проблеми навчання й виховання. Таке ж важливе значення воно має і для концепції особистісно зорієнтованого підходу, оскільки саме з нього випливає положення про дитину як найвищу цінність і, відповідно, головного суб'єкта навчально-виховного процесу. Поняття особистісно орієнтований підхід у працях В.О.Сухомлинського відсутнє. Не формулювалися ним ні принципи, ні методи особистісно орієнтованого підходу. Проте більшість його праць тією чи іншою мірою присвячена питанням особистісного, індивідуального підходу до дітей і по суті вирішує проблеми його розбудови.

Особливо актуальними погляди В.О.Сухомлинського постають на сучасному етапі реформування дошкільної освіти. Впровадження у практику роботи сучасних дошкільних закладів особистісно орієнтованих технологій та пошук інноваційних методів роботи з дітьми дошкільного віку потребує від сучасних вихователів усвідомлення та глибокого аналізу педагогічних надбань традиційних класиків педагогічної думки та сучасних педагогів-гуманістів, у працях яких червоною ниткою проходить ідея неповторності, цінності особистості дитини, повага і довіра до неї, визнання її унікальності та права на власний вибір.

Дошкільний навчальний заклад сьогодні є ідеальним полем для застосування особистісно орієнтованих методів, оскільки, на відміну від школи, не орієнтований на жорстко фіксований результат. За своєю суттю він

покликаний бути розвивальним і охоронним стосовно фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я дитини. Сьогоднішні погляди на сутність особистісно орієнтованого підходу у педагогіці ґрунтуються саме на такому розумінні відносин між вихователем і вихованцем, коли педагог і дошкільник є рівноправними учасниками навчально-виховного процесу, а не головним і безсловесним підлеглим [3, с.11].

Василь Олександрович створив реальний зразок особистості з живими думками і почуттями, визначив її вчинки і дії. При цьому він обґрунтував шляхи, засоби і методи формування людини відповідно до цілей суспільства з урахуванням індивідуальних і вікових особистостей розвитку дитини. Виховання всебічно розвиненої особистості педагог розглядав як єдність усіх його компонентів - розумового, морального, фізичного і естетичного. Засобом морального виховання педагог вважав знайомство вихованців з нормами загальнолюдської та національної моралі, пробудження моральні почуття, вироблення моральних звичок і через вправи в моральних вчинках перехід до наукового світогляду, стійких звичок високоморальної поведінки.

На сьогодні будуючи навчально-виховний процес беручи до основи гуманні принципи у дошкільному навчальному закладі, сучасні педагоги знаходять нові форми виховного впливу на особистість дитини дошкільного віку використовуючи на заняттях вже давно відомі практики та доповнюючи їх новими підходами. Розроблена великим педагогом система занять передбачала розвиток творчої думки. Чільне місце в ній відводилося самостійному складанню казок, маленьких творів, доповідей, математичних задач, вивченню окремих тем. Цінним є розвиток В. О. Сухомлинським теорії виховання дітей шестирічного віку, методики навчання учнів читати і писати на основі емоційно-естетичного сприйняття світу в умовах активної мислительної діяльності.

Охарактеризуємо основні ідеї, що розвивав Василь Олександрович у своїй педагогічній спадщині, що залишаються актуальними і дотепер у практиці роботи сучасного дошкільного навчального закладу:

- любов до дитини;

- розвиток творчих сил кожної окремої особистості в умовах колективної співдружності на основі етико-естетичних цінностей, інтересів, потреб, який спрямований у кінцевому підсумку на творчу працю;
- культ природи, природа як найважливіший засіб виховання почуття прекрасного і гармонії;
- розробка демократичних педагогічних засобів і методів навчання й виховання (повага, заохочення, опора на позитивне, моральне покарання);
- звернення до внутрішнього світу дитини, опора на її сили, підтримка і розвиток того здорового, що є в кожній особистості;
- розвиток ідеї «радість пізнання», тобто емоційне сприйняття процесу навчання і виховання.

Василь Олександрович увів у педагогічну науку такі поняття, як «культура почуттів», «духовність», «натхненність», розуміючи під цим єдність пізнання, емоцій і діяльності. Кінцевою метою такого підходу є, за словами В.О.Сухомлинського, «творити дуже ніжну, тонку річ: бажання бути хорошим, стати сьогодні кращим, ніж був учора. Це бажання не виникає само собою, його можна тільки виховати» [6, с.309]. Виховання у дітей бажання бути хорошими В.О.Сухомлинський вважав головним завданням всього виховного процесу. У своїх роботах педагог чимало уваги приділяв вихованню наймолодших дітей, першокласників і тих, що вступають до школи. Роки дитинства - дошкільний і молодший шкільний вік - відіграють важливу роль у формуванні особистості, вважав він. Це не підготовка до майбутнього, а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя, і від того, яке було дитинство, хто вів дитину за руку в дитячі роки, що ввійшло до її розуму і серця з навколишнього світу, від цього значною мірою залежить, якою людиною стане сьогоднішній малюк. Він закликав культивувати красу людської любові, коли людина морально вдосконалюється, створює сім'ю, продовжує людський рід, творить людське «Я» в самому собі.

Дошкільна освіта ХХІ століття вимагає переосмислення традиційних принципів дидактики. Так, новий зміст принципу врахування індивідуальних (й вікових) особливостей дитини полягає у:

- відмові від орієнтування на середнього дошкільника;
- використанні психолого-педагогічної діагностики особистості;
- урахуванні особливостей особистості в навчально-виховному процесі;
- конструюванні індивідуальних програм розвитку, їх корекції тощо.

Діяльність сучасних дошкільних закладів України спрямована на розробку та апробування моделі та педагогічних технологій побудови і реалізації моделі психологічного і педагогічного забезпечення особистісно орієнтованої освіти на засадах гуманної педагогіки, провідною ідеєю впровадження якої залишаються актуальні погляди великого педагога і практика В.О. Сухомлинського.

Отже, аналіз педагогічної спадщини В.О.Сухомлинського, проведений нами, дає підстави стверджувати, що педагогічні ідеї В. О. Сухомлинського не вичерпуються визначеними у статті принципами. Це дає змогу сподіватися, що наступні дослідження його системи поглядів на навчання й виховання дадуть змогу подальшого розвитку і вдосконалення одного з найефективніших підходів до реформування сучасної дошкільної освіти - особистісно орієнтованого підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко С. Гуманізація і гуманітаризація освіти / С. Гончаренко, Ю. Мальований // Шлях освіти. - 2001. - № 2. - С. 2-6;
2. Міхелі С. Педагогічні ідеї В.О.Сухомлинського як концептуальна основа особистісно орієнтованого підходу / С. Міхелі // Початкова школа. - 2003. - №9. - С. 5-12.
3. Про освіту [Електронний ресурс] : Закон України : станом на 01 січня 2013 року. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 1 / Василь Олександрович Сухомлинський. - К. : Рад. шк., 1976. - 654 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 2 / Василь Олександрович Сухомлинський. - К. : Рад. шк., 1976. - 670 с.
6. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 3. Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина / Василь Олександрович Сухомлинський. - К. : Рад. шк., 1977. - 670 с
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 4 / Василь Олександрович Сухомлинський. - К. : Рад. шк., 1976. - 640 с.
8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. Т. 5. Статті / Василь Олександрович Сухомлинський. - К. : Рад. шк., 1977. - 639 с.